

בבא מציעא י

משה שווערד

1. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א ד"ה תופס לבע"ח

תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני – [1] מה שפרש"י משום דלא עשאו שליח אין נראה דבפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם ד"ה את) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו [2] תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו עשאו שליח.

2. תוספות על גיטין דף יא/ב

התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה. אפילו עשאו שליח כדמוכה בפ' הכותב (כתובות דף פד:): גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה כו' ודלא כפירוש רש"י דפ' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לכ"ע קנה דאין חילוק דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכה בפ"ק דב"מ (דף י.) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:): וא"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובפרק קמא דב"מ (דף י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא כדאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

3. ספר הצות החושן על חו"מ סימן קה

[א] ואפילו עשאו שליח - ... אמנם התוס' לשיטתם דסברי דזכיה מדין שליחות וכ"כ בפ"ק דכתובות יא, א וזה לשונם: דזכיה מדין שליחות הוא דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח וכ"כ ברא"ש פ"ק דגיטין (סימן יג) ... ולכן נראה דאפשר דמזה דעת כמה הראשונים שאמרו דזכיה מתורת יד אמרו ולא מתורת שליחות ואפילו למאן דאמר דזכיה מתורת שליחות לאו משום אנן סהדי דעשאו שליח אלא דגזירת הכתוב שיהא הזוכה לאחר מהני כדיליף (קידושין מב, א) מאיש זוכה אבל הך זכיה לא הוי כיד ממש אלא כמו שליחות אבל לא משום אנן סהדי דעשאו שליח ונפקא מינה לענין נכרי דלא יהיה בתורת זכיה כיון דזכיה אינו אלא מתורת שליחות אבל לעולם לאו מתורת אנן סהדי הוי כמו שליח המקבל אלא דכן גזירת הכתוב דאע"ג דלא עשאו מקבל שליח דהא לא ידע מהני מדין זכיה וכבר הארכנו בזה בסימן רמג סק"ו ע"ש.

4. שערים מצויינים בהלכה

והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה. פרש"י משום דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו, מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס. אבל התוס' כתבו דלא קנה אפי' עשאו שליח. נועי' בכוס הישועות דמה שכתבו התוס' דבפרק הכותב משמע, זה מורה דלא הוי הוכחה גמורה, והפוסקים רצו ליישב קושיית התוס', דהתם שאני דהתפיסה לא הוי תפיסה מעולה. וכ"כ התוס' במס' כתובות (פד: ד"ה את). וכ"כ הרא"ש (גיטין פ"א סי' יג) דאפי' עשאו הבעל שליח לא קנה, ודלא כרש"י, והטעם אף דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו, מ"מ לאו כל כמיניה לשוויה שליח במקום שחב לאחרים. וכבר כתבנו (כתובות שם ד"ה את) בשם הפנ"י, שמיישב שיטת רש"י, דשאני התם שעשאו שליח שיתפוס ויביא לו, ולא א"ל דבשעת התפיסה יזכה לו נולא ידע שיש עוד בעלי חובות, דאז ודאי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, משא"כ בשעשאו שליח בפירוש שיוזכה למשלח ודאי קנה כו' עי"ש.

דמגרש אדם אשתו בע"כ, מ"מ אי אפשר לגרש
 בע"כ ע"י שליח, דא"א לשווייה שליח לחוב
 להאשה. אבל כמה גדולי הדור ערערו על
 דבריו, ויש שהסכימו לדבריו, וכבר הארכנו
 מזה במס' גיטין (י. ד"ה בשליחות, יא: ד"ה
 התופס) עי"ש. וע"ע בדברינו לקמן (י: ד"ה אין
 שליח).

בכוס הישועות ובתומים (שס.) / ועי' בשו"ת
 נוב"י (מהד"ק אהע"ז סי' ב ד"ה ובלא"ה) שלפי
 סברת הרא"ש י"ל דין חדש, דלדינא דגמ'

5. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א ד"ה איתיביה רבא

איתיביה רבא לרב נחמן - אף על גב דלעיל (ד' ה.) דחי רבא דיוקיה דרמי בר חמא משמע דסבר לא קנה חבירו
 שמא קבלה הכא מר"נ.

6. גזלת משה

והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפי' זחלו היום וכו'. קושית
 בגמרא היו דאם נאמר שידו כיד צע"כ דהיינו
 שיש לצע"כ קנין גמור צפועל והיו כאלו קנה נמנו היו
 לאותו יום א"כ איך יכול לחזור בו (כעין זה פי' השמ"ק
 צ"ס הריעצ"א).

כי הדר ציה טעמא אחרינא הוא דכתיב וכו'. פי' השמ"ק
 צ"ס הריעצ"א דמאי דמלי הדר ציה טעמא אחרינא
 הוא ולאו משום דאין קנינו קנין גמור אלא גזירת הכתוב
 הוא משום כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים
 הא כל כמה דלא הדר ציה ידו כיד צע"כ ע"ש.

7. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א ד"ה כי לי

כי לי בני ישראל עבדים - נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו
 יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם.

8. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א ד"ה א"ר יוחנן

א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו - ואף על גב דאית ליה לרבי יוחנן בפרק הכותב (כתובות דף פד:
 ושם ד"ה ואמר) ובפ"ק דגיטין (דף יא: ושם ד"ה התופס) תופס לבע"ה לא קני היינו דוקא היכא דלא שייך מגו
 דזכי לנפשיה דאין הלואה חייב כלום לתופס אבל במציאה דאיכא מגו קנה.

9. קהלות יעקב סימן יד

וכרי שליח אינו זוכה מליאה לחזירו אלא
 מטעם מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחזרי,
 ובלא"ה א"ל לזכות דהוי תופס לצע"כ
 במקום שחזר לאחרים כדאמרין צדק ט'
 ט"ב, ובהל"ה הא לא שייך מיגו דזכי לנפשי'
 בו הא"ך זוכה לצעלים וזהו קושית הנמוקי"י.

סימן טו
 בענין קנין חצר במציאה
 בתשובת דעק"א ז"ל סימן קל"ג הקשה
 דאיך חזירו זוכה לו מליאה,
 לפי מאי דק"ל חזר משום שליחות איתרצ"י,

חצר מהלכת, דמה"ט נתן גט ביד עבדה
 אינה מגורשת, וכבר עמד בזה בנתיבות
 סימן קפ"ח סק"א, והקשה שם עוד כהא
 דמליאת עבד כנעני לצעה"ב, והא בוי חצר
 מהלכת. ותירץ דקנין הגבהה יש בצי' אופנים
 או בהגבהה ממש, או בהגבהה מכוחו כהא
 דעריף אקן, ומה שהפועל או העבד עושה
 לא גרט לגבי צעה"ב מהגבהה מכוחו, ודוקא
 גבי גט דצטין ידה או חלירה ממש לא
 מהני עבד, וע"ש דלפ"ז לא מהני מליאת
 עבד או פועל אלא בהגביה ג' טפחים ולא
 בשקנה מכה יד, ולפ"ז הדק"ל האריך מהני
 חצר לקנות מליאה, דמש"כ בגרעק"א ז"ל
 שקונה מדין פועל הא פועל גופא אינו
 קונה אלא בהגביה ולא צמוגה בידו בלבד,
 לדברי הנתיבות, והגבהה הא ליכא בחלרו.
 [גם עיקר דברי הנה"מ דע"י פועל לא גרט
 מהגבהה מכוחו זכור אני שבספר חלקת
 יואב הרבה להשיב עליהם ע"ש].

והנה צהא דמליאת ע"כ לצעה"ב ז"ל
בפשוט דהעבד קונה לעלמו והצעה"ב
זוכה ממנו מדין מה שקנה עבד קנה רבו
וכן צהא דהפועל זוכה לצעה"ב אפשר ג"כ
נומר דעיקר זכייתו הוא לעלמו אלא דכיון
דכ"ז שלה חזר בו ידו כיד צעה"ב, דינה
הוא שכל מה שזוכה לעלמו נעשה של צעה"ב
דכה"ג גבי אשה אמרי' מה שקנתה אשה
קנה בעלה אע"פ שבעלם יש לה דין זכי'
לעלמה ושר"ר שכ"כ הנתיבות ז"ל בעלמו
סימן ק"ה בשם התומים ע"ש, וממילא אתי
שפיר הא דצגט לא מהני מה שנתן לעבדה
דהתם הא צטין נתיבה בידה, וחכי בעלמא
לא מהני להחולקין על רש"י ז"ל ר"פ הזורק
גבי תיהוד ותפתח, ורק שבחנו לדון דהעבד
הוא חצר שלה וכנתן בידה הוא, ובזה
אמרינן שפיר דלא מהני דהוי חצר מהלכת,
וגם לפ"ז לכאורה אינו מספיק תירץ
הגרעק"א ז"ל [צהא דמהני חצר אע"פ
דליכא מיגו דזכי לנפשי'] שהוא מדין פועל,
שהרי להמבואר אין הפועל כחצר אלא

והגרעק"א ז"ל תירץ דחצר עדיף משלוחו
דהוי כמו פועל דאמרי' צפ"ק
דצ"מ דמהני זכייתו צמליאה לבעל הבית
גם למד"א המגביה מליאה לחצירו ל"ק
חצירו וע"ש. אכן בפועל גופא לריך ציאות
האריך זוכה לצעה"ב למד"א המגביה מליאה
לחצירו ל"ק חצירו, דמדין שליחות הא לא
מהני דהוי תופס לצע"ה [דאפילו עשאו
שליח לא מהני להתוס' ורא"ש ז"ל וש"פ]
ומטעם יד פועל כיד בעל הבית לא מהני
דהא אפילו עבדו ממש לא מהני משום דהוי

שזכייתו שיש לו עבד עלמו הוא שייך
 לצעה"ב וזה לא שייך בחצר וכמוצן. גם
 עיקר היסוד דהעבד זוכה לעלמו והרצ
 זוכה אח"כ ממנו אינו צרוך ע"י הרשצ"א
 ז"ל קדושין דכ"ג ובקלה"ה סי' תכ"ד ובסי'
 אמרי"מ האריך בזה ואכמ"ל.

10. נחלת משה

שאני פועל ידו כיד צעה"צ וכו'. לכאורה קשה איך קונה הצעה"צ או מטעם שליחות לא מהני דהוי חב לאחרים (עיין בתוד"ה תופס וכו' ועיין מה שאכתוב אי"ה שם) ואי מטעם חצר הלא הוי חצר מהלכת וי"ל דהפועל זוכה לעצמו חולם היות וידו שייך לצעה"צ אז תיקף בזמן שזוכה קונה הצעה"צ ממנו והוי כעין דאמרינן גבי עבד כנעני דמה שקנה עבד קנה רבו והיינו דמה שהעבד זוכה תיקף זוכה רבו ממנו לפי שגופן שייך לצעה"צ וכן כתב הנתיבות צסי ק"ה ס"ק צ' דהצעה"צ מידו פועל קא זכ" ע"ש, ולכאורה קשה והלא איתא בגיטין עת. כתב לה גט

11. ספר בית לחם יהודה

שג) א"ל שאני פועל ידו כיד בעל הבית הוא. היות דין מצד זשימפח"ל א"כ תפס

ונראה שאין כוונת הנתיבות דזכיית בעה"ב היא משום זכות בממונו של הפועל [שכא ע"י פעולתו] וזכיית בעה"ב באה רק אח"כ, אלא כוונתו היא דעצם ידו קנויה לבעה"ב לענין מציאותיו כמו שהיא קנויה לענין מעשה ידיו, דכיון דמעשי ידיו ומציאותיו על ידי ידיו קאתו מצי מזכה לרבו גוף ידיו למציאותיו כדקל לפירותיו. וכ"ב הגר"ש שקאפ בחי' לגיטין סי' ד' בשם הגר"ח מבריסק, וכ"ב האו"ש בפ"ט מהל' שכירות ה"א, עיי"ש בחי' הגר"ש שקאפ ובחידושו למסיכתין סי' י' ובחזו"א בליקוטים לב"מ סי' כ'. וי"ל דה"ל דה"ל דה"ל דה"ל

12. נחלת משה

בטל מקנת פיאח זרק על השאר אין לו זה כלום וכו', כתב הרמב"ם צפ"צ מהל' מתנות עניים הל' י"ח דאפי' מה שנטל לוקחין אותו מידו וינתן לעני אחר וכן סובר הרשב"א ועיין ברשב"א שכתב דהטעם הוא משום דחכמים קנסו אותו כדי שלא יהיו רגילין בכך ויבואו לידי קטעה אצל התוו"ט צפ"ד דפיאה משנה ג' כתב דהטעם דקנסו אותו משום שכיסה את הפיאה צפני העניים שלא יוכלו לראותה לקחתה ע"ש.

13. חדושי הר"ן על בבא מציעא דף י/א

כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניהא לי' דליקני בד"א לא ניהא לי'. איכא מ"ד דדוקא בקניה דרבנן אמרי' הכי משום דכיון דלא קני אלא מתקנת חכמים הו"ל כאומר אי אפשרי בתקנת חכמים דשומעין לו אבל בקניות דאורייתא אע"ג דגלי אדעתיה קנה, אבל הרשב"א ז"ל כתב דה"ה בקניות דאורייתא חדא דאינו קונה בע"כ ועוד דגרסי' ביבמות בפ' ר"ג (נ"ב ב') עשאוה כעודר בנכסי הגר בסבור שלו הן דלא קני, אבל הרא"ה ז"ל חולק בדבר אפי' בקניות דרבנן ואמר דכיון דרב פפא פריק תיובתיה דר' חייא בר יוסף בפירוקא אחרינא שבקינן הך סברא דלא ניהא לי' דליקני לגמרי, ואינו מחוור בעיני דכיון דפירוקא קמא פירוקא דגמ' הוא לית לן למידחיי' מקמי פירוקי' דר"פ דלא שבקינן לישנא דגמ' ותפסי' לישני דחד אמוראה, וכן דרך הגאונים ז"ל לפסוק כלישנא דגמ' וכבר כתבתי כיוצא בה בשבועות ובע"ז:

14. שערים מצויינים בהלכה

כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניהא ליה דנקני וכו'. [פרש"י לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים, כסבור שנפילתו יפה לו. נוכזה מצינו במס' גיטין (י.) שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר עיי"ש כפרש"י]. וכתב במעין החכמה שכוונת רש"י כמש"כ בנמוק"י דזו כיון דתקנת חכמים היא שומעין לו (כ"ק ח:), והוי כאומר אי אפשרי בתקנת חכמים כגון זו נועי' מש"כ בהגהות פורת יוסף]. ומבואר דבקנין דאורייתא קונה אפי' לא ניהא ליה דליקני. וכ"כ בהדיא בשטמ"ק בשם הר"ן. אבל בחי' הריטב"א (הישנות) הביא בשם הרשב"א, דה"ה בקנין דאורייתא אינו קונה, משום דאינו קונה בע"כ.

של תורה, בזו נימא דקנה בע"כ, ולכן אי הוה ד' אמות דאורייתא וזה נפל עליה, כיון שעכ"פ רוצה לקנות, א"כ ד"א קונת לו, ולא כל כמיניה לומר אי אפשרי בקנין תורה, אבל אם אין דעתו לקנות כלל לא אמר שיקנה בע"כ, עיי"ש שהביא ראייה לזה, נוהרא"ה ס"ל דאפי' בקנין דרבנן קונה בע"כ, כיון שעכ"פ רוצה הוא לקנות, אבל מי שאינו רוצה לקנות כלל מי יכריחנו בשום קנין בעולם כו'.

ועי' בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שי ד"ה וראיתי, וסי' שיג) דלא יעלה על הדעת לומר שיקנה אדם שלא ברצונו, לא בקנין דאורייתא ולא בדרבנן, והנמוק"י לא אמר אלא במי שרוצה לקנות בקנין שהמציא לעצמו ולא רצה בקנין

15. חדושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא דף י/א

וקשיא לי הגבהה ומשיכה או מסירה בסמטא למה לי במכר ומתנה, תיפוק לי משום ד' אמות דידיה. וי"ל דלא אמרו ד' אמות אלא כשעומד ונתנו לו בתוך ד' אמותיו, הא קדם כלי לו לא זכו לו ד' אמות, דכבר הן קנויות לבעלי הכלי. והא דפאה ומציאה שכבר קדמו לו פאה ומציאה, התם משום דאין להן בעלים לזכות באותן ד' אמות, ועכשיו הוא שקונה בד' אמותיו:

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

שם. יש מקשים מפני מה הוצרכו לתקן משיכה וכדו', הרי תיפו"ל דקונה מיד מצד קנין ד' אמות, לפי דעת ההג"מ דלעיל דאף כשקדמו אחרים בתוך הד"א קונה במקח ובמתנה, וי"ל דהנפ"מ הוא כשקדם החפץ בתוך הד' אמות

ובהא דביאר הר"ן דמתגרשת מדאורייתא
 ע"י ד"א משום דהמקום קנוי לה מדאורייתא
 מכה תק"ח דהפקר ב"ד הפקר — הסביר
 הגרע"א בשו"ת ח"ב סי' צו' דמשו"ה הסביר
 הר"ן שהתק"ח היא על הקנאת המקום ולא על
 הקנאת הגט [שיהיה הגט קנוי לה מדאורייתא
 מכה הפקר ב"ד הפקר] משום דהקנאת הגט
 עצמו אינה מועילה אפילו בקנין דאורייתא
 להתגרש עי"ז, שאין אשה מתגרשת אלא
 בהגעת הגט לידה או לרשותה, כמבואר
 בראשונים, עיי"ש, אשר על כן רק ע"י
 שחכמים הקנו לה את מקום הגט הוא
 דמתגרשת עי"ז.

19. אילת השחר מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

יש לעיין בכל התקנות דהפקר ב"ד הא ודאי אין חכמים עכשיו נותנים לה, אלא דתיקנו חכמים הקדמונים דכשיארע כזה מעשה היא תקנה את החצר, ולכאורה תליא בדין ברירה. ...

20. אילת השחר מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

שם. ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום. הנה מה דמהני כתב הר"ן בגיטין וגם כאן כתבו הראשונים, דנתנו לו הד' אמות, וזה ע"כ מחמת דהפקר ב"ד הפקר, ואז הם קונות לו מחמת דהוה בחצירו. ויש לעיין להני דס"ל דהפקר ב"ד מהני רק להפקיר אבל צריך לעשות מעשה קנין, אז בשלמא משיכה במקח וממכר מהני משום דהפקירו את החפץ, ובהפקר הא מהני משיכה, אבל כאן במה קונה את הד' אמות אם רק הפקירו, וע"כ דנתנו לו ממש הד' אמות שיהי' שלו.

21. נחלת משה

למיהוי חזירו לא זכה ליה רחמנא וכו'. לכאורה קשה
 וכלא כל הדין של הדי' אמות הוי רק מדרבנן וא"כ
 למה אמר "לא זכה ליה רחמנא" כול"ל "לא זכו ליה צ"ד"
 או "לא זכו ליה רבנן", וראיתי בשמ"ק בשם הריעב"א שהקשה
 כעין זה ותייך דכיון דסובר ר"פ דתקון רבנן ד' אמות
 צסימטא ורבי"ר א"כ יש מקום לומר דנהי דלא תקון רבנן
 צודה דבעלים דעלמא אבל מ"מ צודה דפיאה שפיר תקון ציה ד'
 אמות לענין פיאח דכא זכי לכו רחמנא צגווה ולא גרע
 מסימטא ורבי"ר ולהכי קאמר דגרע וגרע לפי שאין להם
 רשות להשתמש ולהתעכב שם אלא להלכי וללקועי פיאח
 דידהו ולמיפק ומשום הכי לא תקנו ציה רבנן ד' אמות
 (ע"ש בשמ"ק שכתוב "דהא לא זכי לכו רחמנא" וכנראה דזכ
 ט"ס וז"ל "דהא זכי לכו רחמנא" כמו שכתבתי).

22. נחלת משה

בְּרַה־רִד דָּקָא דַּחְקֵי רַבִּים לֹא תִקְיֵנו רַבָּנִן וְכוּ'. הַמְאִירֵי הַסְּצִיר
אֵת זֶה דְּכִיּוֹן לְכָל הַטַּעַם דַּחְקֵי תַּחְמִיטֵי דִּי אַמּוֹת
זָכוּ כְּדִי לֵלֵא לִיּוֹתוֹ לְאִינְלוּיֵי לָכֵן דּוּקָא דְּסִימְטָא תִּקְנוּ תַּחְמִיטֵי
דִּי אַמּוֹת דְּסִימְטָא הוֹלְכִים מֵטַעַם אַנְשִׁים וְכָל אֶחָד יוֹדַע מִי
נִכְנַס רֵאשׁוֹן לַתּוֹךְ כְּדִי אַמּוֹת שֶׁל הַמְּאִירָה וְלֹא אֵתוֹ לְאִינְלוּיֵי
אֲבָל דְּרַה־רִד דָּקָא דַּחְקֵי רַבִּים וְלֹא קָל לְזַרְרֵי מִי נִכְנַס רֵאשׁוֹן
אִי־כִּי תוֹ יִיְתוּ לְאִינְלוּיֵי וּמְמִילָא לֹא יִרְוּחוּ הַתַּחְמִיטִים כְּלוּם
בְּתַקְנָה זֹאת לָכֵן דְּרַה־רִד לֹא תִקְנוּ, ע"ש.

23. ספר בית לחם יהודה

שֶׁל) וּמָה סִבְרַת חֲצֵר מִשּׁוּם שְׁלִיחוֹת
אִיתְרַבְּאֵי.
צ"ב אִיךְ מִבּוּאָר בּוּזָה מֵהוֹת קִנְיִן חֲצֵר,
בְּשִׁלְמָא בְּמָה שְׁחֲצֵר מִשּׁוּם יָד אִיתְרַבְּאֵי מִבּוּאָר
בּוּזָה גִדְרֵי הַקִּנְיִן שְׁפִיר שְׁהַקִּנְיִן בְּחֲצֵר הוּא כְּקִנְיִן
יָד, אֲבָל בְּמָה שְׁחֲצֵר מִשּׁוּם שְׁלִיחוֹת לֹא מִבּוּאָר
בּוּזָה כְּלָל גִּדְרֵי הַקִּנְיִן בְּחֲצֵר שְׁהָרִי גַם כָּל שְׁלִיחַ
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה קִנְיִן וְאִי־כִּי נְהִי נִמְיֵי שְׁהַחֲצֵר
הִיא כְּשִׁלּוּחֵי מ"מ בְּמָה קוֹנָה.
וְהַגְרָ"ח בִּיאָר [בְּסִטְנְסִיל] דְּבִאמַת לְכוּ"ע
עֲצֵם הַקִּנְיִן דְּחֲצֵר הוּא מִתּוֹרַת יָד, אֲלֵא דֵּאִי
חֲצֵר מִטַּעַם שְׁלִיחוֹת אִזְּהָא דְּחֲצִירוֹ נִחְשְׁבַת
כִּידּוֹ לְקִנּוֹת לּוֹ מִתּוֹרַת יָד זֶה עֲצֵמוֹ מִתּוֹרַת
שְׁלִיחוֹת, דְּכִדִּי דְּלִיהוּי חֲצִירוֹ כִּידּוֹ לְקִנּוֹת
מִתּוֹרַת יָד ע"ז בְּעִינֵי תּוֹרַת שְׁלִיחוֹת, אֲבָל עֲצֵם
הַקִּנְיִן לְכוּ"ע מִתּוֹרַת יָד הוּא.

וביתר ביאור, דשליחות דחצר לא דמיא
לשליחות דכל התורה, דבכה"ת השליח עושה
הקנין עבור המשלח ומועיל לו | אבל בחצר
הקנין נעשה ע"י המשלח הקונה בחצירו, ועצם
הקנין נעשה מתורת יד דחצירו כידו לקנות בה.
והיכא דחצירו דומיא דידה מידה ממש
איתרבאי [למסקנת הגמ' להלן ריש יב,א דחצר
איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות] והיכא
דלא הוי דומיא דידה אמרינן דלא גרעה
משליחות, והיינו דממה שמצינו שליחות
בתורה ילפינן דגם חצר דלא דמיא ליד מכ"מ
בתורת שליחות נעשית יד לקנות בה, וכן בכל
חצירות דלאו דומיא דיד נינהו ואינם יד כלל
אמרינן דלא גרע משליחות ומתורת שליחות הן
נעשות לידו לקנות בו, עיי"ש.

24. אילת השחר מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

אמר רבינא היכא אמרינן דאשד"ע היכא דשליח בר חיובא. יש לעיין הא ילפינן זה מקרא כמבואר בתוד"ה אין שליח לדבר עבירה, וכיון דרק משום הטעם דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין יוצא דאם השליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו, א"כ מנ"ל למידרש טעמא דקרא ולהוציא מזה דין, הא רק ר"ש ס"ל דדרשינן טעמא דקרא ומכאן זה לומד נפקותא לדינא לקמן דף קט"ו א'.

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

אמר רבינא וכו'. מסברא דדברי הרב וכו' מובן דאם השליח לאו בר חיובא אם כן ל"ש אין שליח לדבר עבירה. וכ"כ רש"י. אמנם בגמ' ילפינן מקראי שאין שליח לדבר עבירה, אך הגמ' אומרת דטעמא דקרא הוא משום דברי הרב וכו'. וקשה ההוא דבאשה ועבד ישלד"ע, דהרי איסור ודאי איכא בהם וחייבים לשמוע דברי הרב. ע"י רע"א שהק' כן. וצ"ל שהגמ' לא דנה עתה מצד דברי הרב וכו', אלא מגזה"כ, דשחוטי חוץ או ב' כתובים הבאים

כא', ואם כן י"ל בזה, אין לך אלא חידושו, וכל שיש חסרון בשליחות ה"בר חיובא" כבר אמרינן בו ישלד"ע, ובזה מחלקת הגמ' [וכ"כ תוס' גבי אי יש בו לפנ"ע דמ"מ אין זה "בר חיובא" בשלימות וכנ"ל].

26. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

צא וקדש לי גרושה. תוס' בתירוץ ראשון סבירא ליה שבאין שליח לדבר עבירה מ"מ החלות חלה, אלא השאלה מי עובר בלאו ולוקה. והקשו תוס' שלרבא בלא"ה אין מלקות על קדושין. ותירצו, דאחר שבוועל לוקה גם אקדושין. וראשונים מקשים איך ילקה, הרי אין התראה בשעת קיחה, שמא לא יבעל. אמנם יל"ע דהוי ליה להקשות אגמ' איך שייך התראה בממנה שליח לקדש גרושה, שמא לא יעשה אלא אם כן נימא דמיירי שמקדשה השליח מיד ודו"ק, ותי' דאה"נ דאזיל למ"ד התראת ספק שמה התראה. (ותירוץ שני בתוס' סבירא ליה שבאין שליח לדבר עבירה לא חלים הקידושין כלל).

עוד נראה דבר פשוט בתרוץ ראשון דתוס' שבעושה שליח לגנוב ודאי לא יחול קנין גנבה למשלח. דהנה, באמר לא' צא והרוג את הנפש, חייב המשלח אם ישלד"ע, אף שאין שום חלות. ולגבי קדושין אמרו תוס' שחלים הקדושין, אך בגנבה אם אין שליח לדבר עבירה ודאי לא חל כלום, דכמו צא והרוג שאין חלות.

27. שערים מצויינים בהלכה

וכל היכא דשליח לאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו. הקשה בשו"ע הרב (קונ"א סי' רסג-ח) איך מותר למי שקיבל עליו תוספת שבת לומר לישראל חברו שלא קיבל עדיין עליו תוספת שבת שיעשה לו מלאכה נע"י שו"ע שם סי' [ז], הא דומה ממש לאומר לאשה אקפי לי קטן שחייב מלקות, אף שהיא מותרת לגמרי לעשות כן מדאורייתא, אפילו הכי הוא חייב מלקות, משום שעשתה בשליחותו ונעשה בעושה בעצמו, וה"נ לא שניא, ועי"ש שהאריך ליישב דאיכא ב' מיני איסורים בעושה מלאכה ע"י אחר וכו'. ועי' בפמ"ג (מ"ז סי' רסג סק"ג). ועי' בשו"ת חלקת יואב (או"ח סי' יד) שתירץ, דלגבי המשלח שאנו דנין עליו, הוי מעשה זה שנים שעשאוהו, והוי רק שבות דלא גזרו עליו בבין השמשות, וה"ה לאחר קבלת תוספת שבת. [אמנם עי' בדברינו לעיל (ח: ד"ה ומדאפיך

28. תוספות מסכת בבא מציעא דף יא עמוד א ד"ה ילפינן מציאה

ילפינן מציאה מגט - האי ילפינן הוי מדרבנן דמציאת קטן לא הוי אלא מדרבנן אפילו לרבי יוסי דאמר (לקמן דף יב.) גזל גמור היינו מדבריהם ולענין יד לא פליגי דילפינן אלא לענין חצר.

29. חדושי הגר"ט מסכת בבא מציעא סימן קמט

בענין קנין חצר

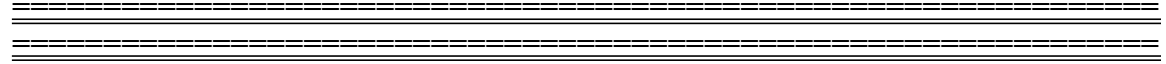
[י. ב] בגמ', אמר ר"ל קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות, ור' יוחנן אמר יש לה חצר ויש לה ד' אמות, במאי קמפלגי, מר סבר חצר משום יד אתרבאי, ומר סבר חצר משום שליחות אתרבאי, ומסקינן בגמ' דלענין גט כו"ע לא פליגי דחצר משום יד אתרבאי, ולא פליגי אלא לענין מציאה, מר סבר גמרינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן, ואב"א בקטנה כו"ע לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קמפלגי מר סבר ילפינן קטן מקטנה ומר סבר לא ילפינן וכו' ע"ש, ולהלן (יב. א) מסקינן דחצר משום יד אתרבאי ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם שלא בפניו, ע"ש.

והנה למסקנא דמילתא רבו הדעות בדין קנין חצר, דעת הרי"ף היא דחצר דגברא מטעם שליחות הוא וחצר דאיתתא מטעם יד הוא, ע"ש, ודעת הרא"ש דבעומד בצד חצירו בכה"ג חצר מטעם יד, וחצר המשתמרת הוי מטעם שליחות ודעת הר"ן דחצר מטעם יד בין עומד בצדו בין משתמרת...

והנראה בביאור הסוגיא, ומקודם נבאר הפלוגתא אי חצר קונה מטעם יד או מטעם שליחות. דהנה יש לחקור בדין קנין יד, אי הוי מטעם הכנסה לרשות, או משום עצם מעשה הקנין, דמה שמכניס לידו הוי מעשה קנין ונקנה לו החפץ, ונראה דהנה בכתובות (לא, א) גבי גונב חלבו של חבריו דאמרינן הכא אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי גחין ואכיל, ופרש"י כגון למטה מג' דלא הוי הגבהה, והקשו בתוד"ה רב אשי דמה שייך הגבהה בדבר שבידו או בפיו, דונתן בידה אמר רחמנא ואמרינן בניטין זרק לה גט לתוך קלתה מגורשת קשורה אף על פי שאינה תלויה, ע"ש, ועי' בשטמ"ק שהביא דעת הרמב"ן שדחה ראית התוס' מגט וכתב דאין ללמוד מגט לדיני הקנינים, ע"ש, ונראה דבהאי פליגי, דזה פשוט דודאי בגט א"צ לדיני הקנינים, ולא בעינן אלא הכנסה לרשותה, ודעת התוס' דבכל הקנינים נמי אין הקנין אלא הכנסה לרשות וא"כ שפיר הביאו ראיה מגט, אכן רש"י והרמב"ן סברי דבקנינים אי"ז רק הכנסה לרשות אלא איכא מעשה קנין, ושפיר דחי הראיה מגט דשאני התם דא"צ אלא הכנסה לרשות, ומשא"כ בקנינים דבעינן קנין, וע"כ הכא אם לא הגביה למעלה מג' טפחים לא קנה כיון דליכא מעשה קנין.

ועפי"ז נראה לבאר המח' אי חצר מטעם יד אתרביא או מטעם שליחות, דמ"ד דס"ל דחצר מטעם יד ס"ל דקנין הוא ההכנסה לרשות, וא"כ שפיר מהני חצר לקנין כיון דהכ"נ איכא הכנסה לרשות וכן משמע מלשון רש"י (י, ב ד"ה משום ידה) שכתב וז"ל: דכתוב ונתן בידה וידה רשותה משמע כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו. עכ"ל ע"ש. אבל מאן דס"ל דחצר משום שליחות ס"ל דיד הוא מעשה קנין דאין הקנין רק ההכנסה לרשות אלא עצם מעשה הקנין. וא"כ בחצר א"א שתקנה מטעם יד, דהא ביד הוא עצמו עושה מעשה הקנין. וע"כ ס"ל דחצר מטעם שליחות הוא דאף בשליחות אין הוא עצמו עושה מעשה הקנין. והשתא א"ש דפליגי אי ילפינן מציאה מגט, דמאן דיליף מציאה מגט ס"ל דחצר הוי הכנסה לרשות וכן בכל הקנינים אין הקנין אלא ההכנסה לרשות וא"כ שפיר יליף מגט. אבל מ"ד דס"ל דלא ילפינן מגט ס"ל דקנין יד הוא משום עצם מעשה הקנין וא"א ללמוד מגט דליכא קנין אלא הכנסה לרשות גרידא. והשתא א"ש דאין הסוגיות סותרות זל"ז, דהפלוגתא אי חצר מטעם יד או מטעם שליחות היא כך, דמ"ד דס"ל דחצר מטעם יד היינו מטעם יד בלבד, ולמ"ד מטעם שליחות היינו דבאמת חצר מהני מדין יד אלא דלכאורה קשה דאיך חצר יכולה לקנות הא ליכא מעשה קנין, ולכך פירש דמהני מטעם שליחות, והיינו כמשנ"ב לעיל בדעת הר"ן דהיד מהני מטעם שליחות.

והשתא א"ש שיטת הרא"ש דדין חצר חלוקה דהיכא שעומד בצד חצירו מהני מדין יד אלא דהיד מהני מדין שליחות וכמשנ"ב, אבל היכא שאינו עומד בצד חצירו לא מהני כלל מדין יד אלא מדין שליחות בלבד, והשתא שפיר מחלק בין חצר המשתמרת לאינה משתמרת, דבאינה משתמרת כיון דלא סמכה דעתו ל"ש שליחות, והשתא א"ש דליכא לאקשוויי דאף בקטן יהני עומד בצידו, דהא בעומד בצד חצירו מהני נמי מדין שליחות, והיינו כנ"ל דמהני היד מדין שליחות, והא אין שליחות לקטן, וע"כ בקטן לא מהני, ודו"ק בב"ז.

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

כי לי בני עבדים. התוס' כתבו דאין איסור להשכיר עצמו אפילו לעשר שנים. ויש שיטה שאסור להשכיר עצמו יותר מג' שנים, עי' תוס' קידושין ט"ז ע"א. ולכן היה מנהג שבמינוי רב כתבו ג' שנים ולא יותר, כי רבנות היא עבדות. והחת"ס כתב שאעפ"כ אין לקהל רשות לסלקו, דלא כתבו כן דקיבלוהו לג' שנים אלא משום איסור עבדות, דרבנות הוי עבדות כמ' הוריות דף י'.

2. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

בגמ': כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים... בתפארת שלמה (מועדים, רמזי פסח) ביאר לפי זה מה שאומרים בהגדה של פסח, 'השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין', דהנה באשר בעוונותינו הרבים היצר הרע מושל על האדם, הנה נעשה עבד לו וסר למשמעתו בכל אשר יפתנו חלילה, וזהו נקרא בחינת עבדים לעבדים, והתורה אמרה, כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים, אבל העוסק בתורה לשמה הוא הנקרא בן חורין כמאמרם ז"ל (אבות ו, ב), אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. וזה שאנו מבקשים, שלשנה הבאה נהיה בני חורין כמו בעת מתן תורה במעלה העליונה, כמו שאמרו רז"ל (אבות ו, ב) חרות על הלוחות - אל תקרי חרות אלא חירות על הלוחות.